

Stanovisko AV ČR k přípravě státního rozpočtu ČR na VaV na r. 2010-2012

Základní údaje o hospodaření

AV ČR prošla v devadesátých letech zásadní transformací. Po důkladné evaluaci bylo zrušeno 22 ústavů a počet zaměstnanců se snížil z původních 13 tisíc na necelou polovinu.

V 90. letech se v důsledku velmi omezených rozpočtů prohluboval vnitřní dluh v investičním rozvoji. AV se proto průběžně snažila regulovat strukturu výdajů omezováním běžných výdajů ve prospěch kapitálových a motivovat pracoviště k získávání dalších zdrojů. Tato opatření vedla k těmto důsledkům (údaje z příslušných výročních zpráv a ze státního závěrečného účtu kapitoly 361 – Akademie věd ČR):

- **Počet zaměstnanců placených z institucionálních zdrojů se nezvyšoval** (6 188 přepočtených úvazků v r. 2001, 6 120 v r. 2008). Další 1 610 přepočtených úvazků bylo v r. 2008 hrazeno z mimorozpočtových a účelových prostředků, převážnou část přirozeně tvoří výzkumní pracovníci s vysokou kvalifikací.
- **Průměrné výdělky jsou trvale nižší než na předních vysokých školách** (průměrný měsíční výdělek v AV v r. 2007 činil 28 691 Kč, na Univerzitě Karlově 30 727 Kč, na Masarykově univerzitě 35 447 Kč).
- Pracoviště AV ČR pouze 53 % svých výdajů pokrývají z institucionálních prostředků, **23 % hradí z mimorozpočtových prostředků** – v r. 2008 to představovalo **2 mld. Kč** (prodej licencí, zahraniční granty, zakázky hlavní činnosti, prodej služeb a publikací) a zbytek z účelových prostředků získaných ve veřejných soutěžích!

Podle současné úpravy jsou všechny výdaje AV ČR ze státního rozpočtu výdaji na výzkum a vývoj. Institucionální prostředky pokrývají převážně výdaje na řešení výzkumných záměrů a v menší míře výdaje na činnost AV ČR zahrnující především investiční a neinvestiční výdaje na výstavbu a rekonstrukce objektů, výdaje na činnost Kanceláře AV ČR, Střediska společných činností AV ČR, služby veřejnosti Knihovny AV ČR a další společné výdaje související s řízením AV ČR.

Založit chod výzkumných institucí na úspěšnosti jednotlivých zaměstnanců či týmů při získávání grantů ve veřejných soutěžích bez stabilní institucionální základny je iluzorní. Výrazné snížení institucionálních prostředků má nepříznivý multiplikační efekt, protože znamená omezení této základny a tedy i schopnosti získávat účelové a mimorozpočtové prostředky.

Doložitelné výsledky v oblasti VaV

V souladu s cíli Reformy¹ zaměřuje AV ČR svoji vědeckou činnost především na **vysoce kvalitní** (na mezinárodně srovnatelné úrovni) **výsledky** především základního výzkumu².

Z celkového počtu výzkumných pracovníků v ČR (26 276)³ jich v AV ČR pracuje 12,4 %. Výsledky AV tvoří více než jednu třetinu (37,7 % za roky 2003-2007) výsledků ČR v kategorii článků v impaktovaném časopisu. Tento poměr se příliš nemění ani při aplikaci Metodiky⁴ na výsledky AV ČR (39,6 % bodů). Výsledky AV ČR se podílejí 43 % na celkové

¹ Usnesení vlády ze dne 26. března 2008 č. 287

² Koncepce rozvoje výzkumu a vývoje v Akademii věd České republiky

³ Analýza stavu výzkumu, vývoje a inovací v ČR a jejich srovnání se zahraničím v roce 2008. Kapitola A.2.5.

⁴ Metodika hodnocení výsledků výzkumu a vývoje v roce 2008, (234. zasedání RVV, 20. června 2008)

citovanosti ČR. O kvalitě výsledků AV ČR referovaných ve WOS⁵ (tj. v převážně přírodovědných oborech) svědčí fakt, že mají zhruba o 50 % větší ohlas než výsledky VŠ a dalších resortů. Ve výsledcích referovaných v databázích SCOPUS a ERIH, které zohledňují i sociálně-humanitní disciplíny, je podíl AV ČR okolo 25 %. V kategorii publikací v domácím odborném tisku, jež mají nesrovnatelně menší mezinárodní dopad, dominují VŠ a ostatní resorty, zatímco podíl AV činí 11 %. Znepokojivý je prudce rostoucí celkový počet výsledků v této kategorii (z 1 240 v r. 2003 na 2 555 v r. 2007). **V oblasti základního výzkumu je uplatnění současné Metodiky v evidentním rozporu s cílem Reformy, neboť preferuje méně kvalitní výsledky.**

Rovněž v oblasti aplikovaného výzkumu se AV ČR soustřeďuje především na kvalitu výsledků. Z 277 patentů zahrnutých do hodnocení v rámci Metodiky jich 82 (tj. 29,6 %) vzniklo na ústavech AV ČR, přičemž na bodovém ohodnocení se tyto patenty podílejí dokonce 39,4 %. U dalších dobře ověřitelných aplikovaných výsledků typu Z (poloprovoz, technologie) je podíl AV 9,7 %. K výrazné deformaci smyslu hodnocení dochází u neověřených výsledků typu S (prototyp a uplatněná metodika), jejichž podíl na všech výsledcích VaV v ČR vzrostl mezi lety 2003 a 2007 z 2,6 % na 18,2 %!. Podíl AV ČR na těchto výsledcích činí pouze 9,3 %, zatímco VŠ se podílí na tomto typu výsledku 54,6 %, navíc s výraznou dynamikou růstu (z 1 443 bodů v r. 2003 na 38 352 bodů v r. 2007). **V oblasti aplikovaného výzkumu a vývoje tedy preferuje současná Metodika (opět v rozporu s cílem Reformy) výsledky bez jasného a širšího uplatnění.**

V roce 2007 bylo na pracovištích AV ČR školeno 2154 studentů DSP v prezenční, kombinované a distanční formě studia. Jejich zapojení do výzkumu tvoří podstatnou část spolupráce mezi VŠ a AV ČR a projevuje se podle konzervativního odhadu 20 % (společných) výsledků v Metodice. Finanční příspěvek (v roce 2007 činil průměrný normativ na studenta 36 tisíc Kč)⁶ na tyto studenty zůstává na VŠ, na pracoviště AV ČR nejsou převáděny ani prostředky na podporu specifického výzkumu. Toto lze vyčíslit částkou cca 150 mil Kč (průměrné náklady na studenta 73 tisíc Kč)⁷. Vzhledem k přímému zapojení doktorandů do výzkumných programů ústavů AV ČR jsou studenti DSP zaměstnanci pracovišť AV ČR. Náklady s tím spojené (mzdy a další provozní prostředky) lze odhadnout na dalších 200 mil Kč. Zaměstnanci AV ČR dále ročně odpřednášejí cca 72 tisíc hodin ve studijních programech VŠ – i náklady na tuto činnost (včetně přípravy) jdou převážně k tíži rozpočtu AV ČR. **Ve svých důsledcích povede Metodika k útlumu spolupráce s VŠ a bude mít značné dopady na kvalitu vědecké výchovy.**

Dopady návrhu rozpočtu

To, že se výše uvedené jasné skutečnosti o kvalitě výsledků pracovišť AV ČR neprojeví v aktuálním návrhu institucionální podpory AV ČR, je důsledkem naprosto nevhodného způsobu, kterým byla Metodika Radou pro výzkum a vývoj použita pro přípravu návrhu státního rozpočtu na r. 2010-2012. Tento přístup RVV ve svém důsledku těžce poškozuje nejen kvalitní základní výzkum, ale i pokročilý aplikovaný výzkum a vývoj a povede zcela zřejmě k útlumu vzájemné spolupráce institucí v oblasti VaV v ČR, tedy k trendu, který je zcela v rozporu s duchem Reformy a se zájmy státu.

⁵ ISI WEB of Knowledge Thomson Reuters

⁶ Rozpočet VŠ v roce 2008 (Předsednictvo Rady vysokých škol 13. prosince 2007)

⁷ Výroční zpráva o činnosti ČKR za rok 2007 (Praha, 21. února 2008)

Návrh institucionální podpory AV ČR, který předložila Rada pro výzkum a vývoj, předpokládá pro rok 2010 snížení institucionálních výdajů o 721 mil. Kč, tj. o 14,3 % a v průběhu příštích tří let celkem o 45 % oproti roku 2009! Taková meziroční skoková změna představuje šok, který nelze řešit pouhou reorganizací, úspornými nebo racionalizačními opatřeními.

Menší pokles lze krátkodobě (v roce 2010) překonat nouzovými kroky, navrhovaný pokles a zejména podobný vývoj v dalších letech by však nevyhnutelně znamenaly zánik soustavy pracovišť AV ČR se všemi důsledky:

- znehodnocení dosavadních investic do lidského a materiálního potenciálu AV ČR,
- likvidace jedné z nejvýkonnějších složek systému VaV v ČR,
- ukončení mnoha projektů domácí a mezinárodní spolupráce ve výzkumu,
- snížení již tak (ve srovnání s průměrem EU) velmi nízkého počtu pracovníků VaV spojené s masivním únikem výzkumných pracovníků do zahraničí nebo do komerční sféry,
- zásadní snížení výkonu českého výzkumu, které se v delším časovém horizontu nutně promítne i do vývoje konkurenceschopnosti České republiky,
- poškození reputace české vědy i České republiky v mezinárodním kontextu.

Protože nejhůře napravitelné ztráty jsou ty na lidském potenciálu (navrhovaný meziroční pokles představuje 25,3 % celkových osobních nákladů v AV ČR v roce 2008!), připravuje AV pro r. 2010 **krizový scénář** vycházející z razantního snížení výdajů v jiných oblastech, jmenovitě výdajů na investiční výstavbu, opravy budov, pořízení přístrojů či předfinancování projektů EK. Ani tak se ale nelze vyhnout významné redukci přímých věcných výdajů a osobních nákladů.

Opakování tohoto postupu v dalších letech je zcela nemožné. Zachování úrovně r. 2010 či dokonce další snižování institucionálních výdajů by znamenalo **masivní propouštění zaměstnanců nebo rušení celých sekcí ústavů AV ČR**. Výše uvedená schopnost získávat účelové a mimorozpočtové prostředky je v ČR výjimečná a redukce základny v důsledku drastického omezení institucionálních výdajů tuto schopnost zcela podlomí. Zároveň se tím adekvátně sníží výkon AV ČR jako celku, což při současné metodě přípravy rozpočtu povede k další redukci výdajů.

Pro jednu z prokazatelně nejvýkonnějších složek VaV v ČR se tak roztočí likvidační spirála, a to v situaci, kdy celkové výdaje státního rozpočtu ČR na VaV nebudou klesat.